

OPRACOWANIA

lektur uzupełniających

WACŁAW POTOCKI

TRANSAKCJA WOJNY CHOCIMSKIEJ (fragmenty)

Streszczenia i problematyka lektur

Charakterystyki bohaterów

Analizy i interpretacje wierszy

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

Wacław Potocki

Barok

BIOGRAFIA

Pisarz urodził się około **1621 roku** na południu Polski w szlacheckiej rodzinie ariańskiej, która była wierna tradycjom patriotycznym. W jego twórczości oddźwięk znalazły nauki pobierane u domowego nauczyciela w duchu tolerancji religijnej i poszanowania tradycji. Całe życie gospodarował w swoim niewielkim majątku w Łużnej pod Bieczem. Spełniając obowiązki wobec ojczyzny, jako żołnierz i patriota walczył przeciw Szwedom i wojskom Rakoczego, występował na sejmikach przeciw anarchii szlacheckiej, popierał wzmocnienie władzy królewskiej i zasadę dziedziczności tronu. Po uchwale sejmu z roku 1658, wypędzającej arian z Rzeczypospolitej, przeszedł na katolicyzm. Potocki pozostawił po sobie imponującą spuściznę: poematy, liryki religijne, wiersze polityczne i okolicznościowe romanse wierszem, oparte na historiach zaczerpniętych z literatury obcej, głównie łacińskiej. Najwybitniejsze jego dzieła to: epos *Transakcja wojny chocimskiej* oraz dwa zbiory wierszy: *Ogród fraszek* (1688) liczący ponad tysiąc osiemset wierszy i *Moralia abo rzeczy do obyczajów, nauk i przestróg...* (1690) liczący około dwa tysiące sto utworów. Sporządził również poczet herbów, będący kopalnią wiedzy z heraldyki, historii i obyczajów rodów szlacheckich. Zmarł w **1696 roku**. Za jego życia nie ukazał się drukiem żaden jego utwór poza *Poczetem herbów* i dwoma nieznaczącymi wierszami. Jako pisarza odkryto go dopiero w XIX wieku.

Wacław Potocki to przedstawiciel nurtu ziemiańskiego, czyli sarmackiego, w literaturze polskiego Baroku. **Sarmatyzm** obejmował zarówno obyczajowość, jak i kulturę duchową i umysłową Polski od schyłku XVI wieku aż po czasy rozbiorów. Sarmaci uważali się za spadkobierców rycersko-zemiańskich tradycji Polski, a nawet i Słowian, toteż dużą wagę przywiązywali do dawnych obyczajów, tradycji, z niechęcią odnosili się do cudzoziemszczyzny, cechowała ich ksenofobia oraz brak tolerancji.

Transakcja wojny chocimskiej (fragmenty)

- Rodzaj literacki: **epika**
- Gatunek literacki: **poemat**

STRESZCZENIE

Część pierwsza. Narrator ujawnia się w inwokacji, w której stwierdza, iż chciałby opowiedzieć (transakcja) potomnym, czyli następnym pokoleniom, o waleczności polskich żołnierzy, którym przyszło zmierzyć się z Turkami.

Część czwarta. Bohaterem jest Jan Karol Chodkiewicz, hetman wielki litewski, naczelny wódz chocimskiej wyprawy przeciw Turkom w 1621 roku. Hetman zwraca się do żołnierzy mających przystąpić do walki z Turkami, podkreśla, że chce mówić w sposób prosty i zwięzły. Następnie wspomina o powinnościach żołnierzy, którzy mają bronić kobiet, wiary chrześcijańskiej, złotej wolności, ojczyzny, którą porównuje do strapionej matki. Zachęca polskie wojsko do walki, umniejszając odwagę i męstwo Turków, którzy przede wszystkim zajmują się handlem, są kupcami i rzemieślnikami, a nie wojownikami. Podkreśla fakt, iż Polacy wywodzą się od starożytnego plemienia Sarmatów. Wspomina też Bolesława Chrobrego, który dzięki waleczności był w stanie pokonać nieprzyjaciół Polski.

Część szósta. Jest to opis bitwy, która została przedstawiona w realistyczny sposób, w tym miejscami makabryczny.

*Pełno ran, pełno śmierci; więzną konie w mięsie,
Krew się zsiadła na ziemi galaretką trzęsie;
Ludzie się niedobici w swoich kiszkiach płącą;
Drudzy chlipią z paszczeki posokę gorącą.*

Pomimo przeważającej liczności wojsk i bitewnego zapału Turcy nie są w stanie pokonać Polaków, za którymi stoi miłosierny Bóg, a On nie pozwoli, aby zwycięstwo odnieśli poganie.

PODSUMOWANIE

Transakcja wojny chocimskiej miała być poematem *ku pokrzepieniu serc*. Jest to przykład barokowego **eposu rycerskiego**. W utworze można odnaleźć nawiązanie do średniowiecznego etosu rycerskiego. Rycerz to człowiek, który miał za zadanie bronić swojego pana i jego posiadłości, Kościoła, walczyć w imię prawdy, kierować się honorem, otaczać czcią i szacunkiem damę swojego serca. We wzorach rycerza wykreowanego przez Potockiego oraz średniowiecznego rycerza można dostrzec zarówno podobieństwa, jak i różnice. W utworze Potockiego, podobnie jak w utworach ze Średniowiecza, ukazany jest obraz wojowników, którzy mają walczyć w obronie ojczyzny oraz wiary chrześcijańskiej:

*Wam ubogich poddanych chrześcijańskie gminy,
Ojczyste na ostatek ściany i kominy
Pokazuje z daleka Matka utrapiona.*

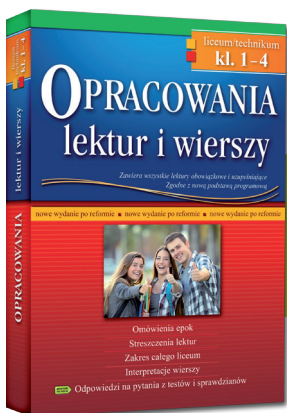
Potocki nie podejmuje zagadnienia rycerskiej miłości, nie kreśli obrazu wybranki serca, której należy się cześć, mowa jest natomiast o wszystkich kobietach, których należy bronić przed wrogiem.

Chocimska epopeja podkreśla męstwo polskiego szlachcica-rycerza. Jako **wzór** takiego **wojownika** został przedstawiony **hetman Jan Karol Chodkiewicz**, wykreowany na sarmackiego Marsa – boga wojny. W swojej mowie, adresowanej do żołnierzy, budzi ich dumę narodową:

*Tedy do tak nikczemnej, marnej szwskiej smoły
Sarmatów będę równa? Naród, który z szkoły
Marsowej pierwsze przodki, stare dziady liczy,
Który wprzód w szabli niżli w zagonach dziedziczy.*

Jego mowa przepelniona jest **patosem**, jest obrazowa, sugestywna, perswazyjna.

Środki stylistyczne	Przykłady	Funkcja
apostrofa	<i>Osiądną Turkom karki i nastąpcie na nie!</i>	zwrot do adresata, przyciągnięcie jego uwagi
pytanie retoryczne	<i>Też by miały ku żądzy psiej pogańskiej juchy W optakanej niewoli rodzić Tatarczuchy?</i>	zwrócenie uwagi odbiorcy, skłonienie do zastanowienia, wywołanie emocji
przenośnia	<i>Do was obie wyciąga ręce wolność złota</i>	wzmocnienie przekazu, przykucie uwagi słuchaczy
inwersja	<i>Wam Ojczyzna, rodzice, krewne, dzieci małe (...) Wam ubogich poddanych chrześcijańskie gminy</i>	podkreślenie ważności odbiorców mowy i ich roli w nadchodzącej bitwie

Lektury obowiązkowe znajdziesz w książce
Opracowania lektur i wierszy – liceum/technikum klasy 1–4!

Kup na www.greg.pl

Autorzy:

Zespół redakcyjny Wydawnictwa GREG

Wykorzystano materiały: Katarzyny Cwiękały, Katarzyny Dudy-Kapturek, Anny Marzec, Anny Popławskiej, Dariusza Pietrzyka, Wojciecha Rzehaka, Doroty Stopki, Barbary Włodarczyk

Korekta i redakcja:

Agnieszka Antosiewicz, Katarzyna Curyło, Karolina Rymut-Kościelniak, Agata Tondera, Maria Zagnińska

© Copyright by Wydawnictwo „GREG”

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B

tel. 12 680-15-50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy **GREG**® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Znak słowno-graficzny **Pewniak na teście**® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa „GREG”. Dotyczy to także przenoszenia danych do systemów komputerowych, wykonywania fotokopii i mikrofilmów.

Wykorzystano zdjęcia:

Giovanni Boccaccio – Cornelis van Dalen the Younger/Tiziano Vecellio/artgallery.yale.edu/collections/objects/35778/
Public Domain; Mikołaj Rej – Jan Gwalbert Olszewski/Domena Publiczna; Ignacy Krasicki – Antoni Oleszczyński/Dzieła
Krasickiego/Domena Publiczna; Julian Ursyn Niemcewicz – Antoni Brodowski/www.pinakoteka.zaszcianek.pl/Domena
Publiczna; Stanisław Staszic – Władysław Barwicki/Domena Publiczna; Stanisław Trembecki – Jan Chrzyciel Lampi/
www.christies.com/Domena Publiczna; Adam Mickiewicz – Culture.pl/Gallica/Domena Publiczna; Juliusz Słowacki –
James Hopwood/www.polona.pl/Domena Publiczna; Maria Konopnicka – Leopold Bude/Polona.pl/Domena Publiczna;
Eliza Orzeszkowa – Władysław Podkowiński/archiv.ucl.cas.cz/Domena Publiczna; Henryk Sienkiewicz – Domena
Publiczna; Joseph Conrad – George Charles Beresford/Domena Publiczna; Jarosław Iwaszkiewicz – Domena Publiczna;
Witold Pilecki – Domena Publiczna; Friedrich HYPERLINK „https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Paintings_by_
Friedrich_D%C3%BCrennatt”Dürrenmatt – Elke Wetzig/CC BY-SA 3.0/Wikimedia Commons; Stanisław Grochowiak –
CAF/Sokołowski/Trybuna Robotnicza/Domena publiczna; Julia Hartwig – Mariusz Kubik/CC BY 3.0/Wikimedia Commons;
Edward Stachura – Domena Publiczna; Ryszard Krynicki – Mariusz Kubik/CC BY 3.0/Wikimedia Commons; Adam
Zagajewski – Frankie Fouganthin/CC BY-SA 4.0/Wikimedia Commons.

Layout i skład:

Pracownia Słowa

Okładka:

Pracownia Słowa